

YEREL ÜRETİMLERİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ: ÖRNEK BİR UYGULAMA

Doç. Dr. Halim KAZAN
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
halimkazan@gyte.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Fuat Oktay
Beykent Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Ömer Faruk RENÇBER
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü
ofrencber@gyte.edu.tr

ÖZET

Toplumsal kalkınma, refah artırıcı işlemler, toplumun yaşam kalitesini yükseltme bilinci, küreselleşen dünyada gün geçtikçe önemini artırmaktadır. Bölgesel kalkınmalar, bütünün parçaları olduğu için, toplumun ulusal refah ve kalkınmasının temelini oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda yaşanan küresel ısınma, üretim ve hizmet alanlarında toplumun refahını artırmak için devletleri yeni projeler hazırlamaya zorlamaktadır. Devletler, bu çerçevedeki projelerin etkin yönetimi için yerel ve bölgesel yönetimleri devreye sokarak uygulamaya çalışmaktadırlar. Yerel ve bölgesel

yönetimlerin çalışmalarına bakıldığında, örneğin tarım alanında, Türkiye'deki gelişmelerin de bu ekseninde devam ettiği gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada; ulusal ve yerel bazda fıstık üretiminin bölgesel kalkınmaya etkileri araştırılarak ülkenin kalkınmasında fıstık üretiminin katkıları bölge bazında analiz edilmiştir.

Analizin konusu:

1. Fıstık üreticileri bölgede ne kadar kişiye istihdam sağlamaktadır?
2. Bölge halkının gelir düzeyine fıstık üretiminin katkısı nedir?
3. Fıstık üretiminin ulusal kalkınmaya katkısı nedir?

Çalışmayla ilgili veriler, Gaziantep Ticaret Odasına (GTO) kayıtlı işletmelerle yüz yüze görüşülerek ve GTO fıstık üreticileri kayıtlarından sağlanmıştır. Analizin açıklanmasında ilişki testleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, Güney Doğu Anadolu bölgesinde fıstık üretiminin bölgesel kalkınmaya ve dolayısıyla ülke kalkınmasına önemli katkıları olduğu yönündedir.

***Anahtar Kelimeler:** Yerel Üretim, Bölgesel Kalkınma, Fıstık Üretimi*

ABSTRACT

Social development, wealth-improvement policies, increasing prosperity, upgrading the quality of life of the community awareness have become more important within today's global world. Regional development has become instrumental in administering the above-mentioned issues to increase the national wealth and development. Especially in recent years in global warming, countries are forced to develop different policies and

projects production and service sectors. To manage the developed policies and projects more efficiently, regional and local governance tools are employed. If one takes a close look at the recent developments in Turkey's regional and local policies and projects, especially in the Agricultural area, s/he would see a similar trend that is aligned with the global trends

This study investigates the effects of national and regional pistachio production into the regional economic and societal development. It also investigates the effects of pistachio production to the national development. The subject matters of the analyses are:

- a. The pistachio producers' contribution into the regional employment figures,
- b. The contribution of pistachio production into the regional income,
- c. The effects of pistachio production into the national development.

The data for this study were gathered from the official documents of Gaziantep Chamber of Commerce (GCC). Face to face meetings with GCC "pistachio-producer members" were also held to gather more data. Correlation analysis was utilized to explain the related relationships. The results suggest that the pistachio production in South-East Anatolia has positive impact on the regional development, and thus, to the national development.

Keywords: *Local production, Regional Development, Pistachio Production*

1. GİRİŞ

Küreselleşme sürecinden geçmekte olan dünyamızda gün geçtikçe, oldukça büyük değişimler yaşanmaktadır. İhracatın hızla artması, para ve pazarda sınırların kalkması, esnekliğin ön planda olması bu değişimlerden sadece bazılarıdır. Yaşanan bu değişimlerin etkisi ile ortaya çıkan başarısızlıkların sonucu olarak, genel bazda savunulan yukarıdan aşağıya kalkınma modeli yerine daha yerel ve bölgesel kalkınma anlayışının benimsendiği görülmektedir.

Uluslararası bazda ulusal ve bölgesel ekonomik büyüme ve kalkınma, tüm ülkelerin en belirgin temel amacıdır. Bu amaca ulaşmaktaki temel ilke ise, ülkenin ve bölgenin mevcut kaynak ve imkânlarını en rasyonel ve verimli şekilde kullanmaktan geçmektedir.(Arslan, 2005)

Az gelişmiş bölgelerde ekonomik yapının tarıma dayalı olması, sermayenin kıt, nüfus artışının yüksek olması ve dışarıya sürekli göç verilmesi gibi nedenler, bu tür bölgelere sahip olan ülkeler için bölgesel kalkınmanın önemini ortaya koymaktadır.(Tutar ve Demiral,2007)

Ulusal bazda bölgenin sahip olduğu kaynakların kullanımı, yerel bazda üretim ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin ulusal ve bölgesel bazda kalkınması da yerel kaynakların doğru kullanımı ve yerel üretimin doğru yapılması ile olduğu söylenilebilir.

Günümüzde yerel üretim, geçmişte olduğu gibi yöre halkının ihtiyacını karşılamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda uluslararası pazarlarda önemli bir yer teşkil etmektedir. Yapılan ihracatlar sayesinde elde edilen gelirler, yerel bazdaki istihdam, yöre halkının üretime teşvik edilmesi, bölgeler arası kalkınmışlığın farklılığının azaltılması gibi faydalarından dolayı yerel üretim bölgesel kalkınmada etkin bir role sahip olmaktadır. Bu nedenle günümüzde ekonomik kalkınma, yerel iş imkânları ortaya çıkararak istihdam imkânı oluşturmak, yöre halkını üretime teşvik etmek, yerel bazda kişi başına düşen milli geliri artırmak gibi yerel bir boyut kazanmıştır. (Beer, 1996:1)

Yerel üretim sağladığı fırsatlar ve olanaklar sayesinde yöre halkının sosyo-ekonomik yapısına ciddi boyutta katkıda bulunmaktadır. Yerel üretim, özellikle günlük yaşantılarında refah yaşam şartlarının oluşturulmasında etkin bir rol almaktadır. Küreselleşme ile önemi daha da artan yerel üretim, bölgesel kalkınmada temel olmaktadır.

Sonuç olarak yerel üretim bölgesel bazda sağladığı istihdam imkânları, halkın sosyo-ekonomik yaşantısına katkısı, halkın üretime teşviği gibi nedenlerden dolayı bölgesel kalkınma da özel bir yere sahiptir. Son zamanlarda küreselleşmenin ve küresel ısınmanın etkisi ile yerel üretim ulusal kalkınma açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada yerel bazda üretilen ürünlerin bölgesel ve ulusal kalkınmaya etkileri araştırılmıştır. Çalışmada örnek bölge olarak Güney Doğu Anadolu bölgesi ve Gaziantep ili alınarak, bölgesel bazda fıstık üretiminin kalkınmaya etkisi araştırıldı.

LİTERATÜR TARAMASI

Son yıllarda küreselleşmenin ve küresel ısınmanın yaşamımıza etkilerinin büyük olmasının sonucu olarak, önemi daha da artan yerel üretim ve bölgesel kalkınma ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır.

Gaziantep ve Güneydoğu Anadolu bölgesine ait bölgesel kalkınma açısından büyük öneme sahip olan yerel üretim faktörü Antepfıstığı hakkında çeşitli konularda ve çeşitli metotlarda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bazılarında sorunlara çözümler araştırılmış bazılarında yapılan anketler ve benzeri araştırmalarla önemi ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmalardan, Mustafa Çalışkan, Selim Arpacı, Kamil Sarpkaya ve Abdülkadir Akgün'ün yapmış oldukları “Türkiye’de Antep fıstığının üretim, maliyet ve ticaretine ilişkin veri tabanı oluşturulması”(2007) başlıklı çalışmasında çeşitli konularda fıstık üretimi, maliyeti ve yapılan ticareti ile ilgili veri tabanı oluşturulmuştur.

Mustafa Çalışkan, İzzet Açar, Serpil Karadağ, Hüsamettin Aslan ve Sibel Aktuğ Tahtacı(2007) yapmış oldukları “Gaziantep ilinde Antepfıstığı tarımı ile uğraşan ailelerin sosyo – ekonomik yapılarının belirlenmesi” isimli çalışmada Gaziantep’teki fıstık tarımı ile uğraşan aileler üzerinde yaptıkları ankette sosyo-ekonomik açıdan geniş bir bakış açısı getirmektedir.

Refik Polat, Murat Toy ve Ümran Atay (2005) yaptıkları “Antepfıstığı işleme tesislerinin durumu, sorunları ve çözüm önerileri” başlıklı çalışmalarında antepfıstığı işleme tesislerinin mevcut durumu, iş kapasitesi, işlem akışı, iş etkinliği, işletmelerde sağlanan istihdam gibi konular incelenmiştir. İnceleme sonucunda incelenen tesis işletmelerinin yaklaşık %50’si açık alana sahip küçük işletmeleridir.

Özsabuncu (1992) Gaziantep ilinde yaptığı çalışmasında bölgedeki işletmelerin %65-71’nin büyüklüğünün 50 dekardan az olan işletmeler

olduğunu, yalnızca %5.71'nin 251 dekarın üzerinde büyük işletmeler olduğunu belirtmektedir.

Tekin ve Ark. (2001) Güneydoğu Anadolu Bölgesinin; antepfıstığı yetiştiriciliğinde önemli yeri olduğunu, antepfıstığının gen merkezlerinden biri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca besin elementlerince yoksul yerler olan kayalık, taşlık gibi yerlerde antepfıstığı tarımına açılmasının ülke ve çiftçi ekonomisine büyük katkıda bulunacağını belirtmiştir.

Tekin (1993) ülkemizdeki antepfıstığının ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yetiştirildiğini, son istatistiklere göre ağaç varlığımızın %88,4'ü ve üretiminde %94'ün Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Siirt, Kahramanmaraş illerinden sağlanıldığını belirtmektedir.

Çakmur (1985), Antepfıstığı üretiminin yoğun olduğu bazı yörelerde yaptığı çalışmada bu kültüre ait varlığımızın son 30 yılda 5,5 kat arttığını tespit etmiştir.

1. YEREL ÜRETİMDE İSTİHDAM

İstihdam, bir toplumun kazanç elde etmek amacıyla ve isteğe bağlı olarak arzulu çalışması ve çalıştırılmasına denir.

Yerel üretimin bölgesel bazda kalkınmaya ekonomik, sosyal ve kültürel katkıları oldukça fazladır. Üretimde sağlanan istihdam, bölge halkının sosyo ekonomik gelişmesinde ana unsur olması bakımından, en önemli yeri teşkil eden katkıların başında gelmektedir.

Yerel üretimde istihdam, üretimi yapan halkın ekonomik yapısını güçlendirdiği gibi aynı zamanda bölge yaşamının ticaret hayatını etkinleştirmeyi, ailelerin sosyal yapılarını iyileştirmeyi ve ulusal bazda toplumsal kalkınmayı sağlayan temel etkenlerdendir.

Örnek bölgemiz olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde fıstık üretimi ile sağlanan istihdam, bölge yaşamı açısından oldukça önemlidir. Bu alanda istihdam fıstık üretimi, toplanması, taşınması, ticareti, çıtlak hale getirilmesi, kavrulması, paketlenmesi gibi aşamaları içermektedir.

Fıstık üretiminde istihdam, ilk önce ana üretici olan çiftçinin fıstığı tarlaya ekmesi ile başlar. Tarla sahibi olan veya kira usulü ile tarım yapan çiftçi, bu aşamada toprağın sulanmasından tohumun ekilmesine, ağaçların budanmasından fıstıkların toplanmasına kadar birçok aşamada tarla büyüklüğüne göre çeşitli sayıda işçi istihdam etmektedir. Hasat haline gelen fıstıkların tarladan kaldırılması ile ürünlerin fıstık ticareti yapılan yerlere taşınması aşaması başlar. Toplanan fıstıklar, yaş fıstık olarak satılabildikleri gibi genelde kavrulmuş halde de satılabilmektedir. Toplama işleminin ardından, yaygın olarak tüketilen kavrulmuş fıstığı elde etmek için, yaş fıstık

yöre halkından fakir ailelerden bir kısmının yaptığı çıtlak hale getirmek için kırma süreci başlar. Bu aşamada bu işi yapan fakir yöre halkından mahalle sakinleri hem aile ekonomisine katkıda bulunuyorlar hem de üretimin kalitesinin artmasını sağlıyorlar. Burada her bir işçi günde yaklaşık 15 – 20 kilo fıstık kırabilmektedir. Bunun ardından çıtlak hale getirilen fıstıklar makinalarda kavrulup, kalite kontrolden geçtikten sonra satışa uygun hale gelen fıstıkların ambalajlanması ile antepfıstığı üretimi kısmı böylece sona ermektedir.

Antepfıstığı üretimi aşamasında işçilerin çoğunlukla mevsimlik çalışmasından dolayı net bir istihdam bilgisi elde etmek oldukça zordur. Üretim bazında istihdam, daha çok gayri resmi olarak yöre halkının üretim faaliyetlerine katkısı ile sağlanmaktadır. Bu şekildeki gayri resmi istihdam, bu üretimden etkilenen ve bu alanda çalışan kişilere sağlanan mevsimlik istihdamdır. Bu tür istihdam sayesinde bazı fakir aileler, fıstık kırarak günlük ihtiyacını karşılayacak derecede gelir elde etmektedirler. Bunun yanı sıra fıstık tarlalarında sulama, budama, gübreleme, belleme ve çapalama, hasat ve sergi işlemleri ile birçok köylü istihdam edilerek üretime teşvik edilmektedir.

Çizelge1: Antepfıstığı İşletme Tesislerinden 2005 yılında 15 işletmeye ait veriler ve Ortalamaları

İşletme Adı	PERSONEL DURUMU (ADET)		KURULU ALAN		ÜRÜN İŞLEME KAPASİTESİ (ton/yıl)	YILDA İŞLENEN ÜRÜN MİKTARI (ton)	ANTEPFISTIĞI TEDARİK KANALI	KURULU GÜCÜ
	İDARİ	İŞÇİ	AÇIK (m ²)	KAPALI (m ²)				
A	1	3	-	210	1000	100–150	Çiftçi+Kendi Üretim	11
B	3	6	-	260	1200	200	Çiftçi+Kendi Üretim	5
C	2	4	-	300	1200	200	Çiftçi+Komisyoncu	3
D	1	4	5000	400	22000	1000	Çiftçi	128
E	3	10	5000	850	12000	400	Çiftçi+Kendi Üretim	60
F	2	16	250	250	7000	900	Çiftçi	30
G	2	3	-	230	700	150	Çiftçi+Komisyoncu	5.5
H	5	12	-	1500	3000	700	Çiftçi+Komisyoncu	4
I	10	10	1000	1100	2500	320	Çiftçi+Komisyoncu	8
J	2	20	1000	600	18000	350	Çiftçi+Komisyoncu	43
K	2	5	500	300	1500	200	Çiftçi+Komisyoncu	8
L	2	10	-	250	1200	250	Çiftçi+Kendi Üretim	5
M	4	20	4500	800	10000	800	Çiftçi+Kendi Üretimi+Komisyoncu	75
N	2	12	4000	1000	12000	1000	Çiftçi+Komisyoncu	50
O	1	6	-	350	1000	150	Çiftçi+Kendi Üretim	5.5
Ort.	2.8	9.4	1416	553.3	6286.6	449.6	Çiftçi+Kendi Üretim	29.6

Kaynak: “Antepfıstığı İşleme Tesislerinin Sorunu, Durumu ve Çözüm Önerileri, Refik Polat, Murat Toy, Ümran Atay (2005)”

Yapılan çalışmaya göre ortalama her işletmede 2,8 idari ve 9,4 doğrudan üretimde çalışan işçi olmak üzere toplam 12 kadar işçi istihdam edilmektedir. Ayrıca ortalama kapasite 6286,6 ve yılda işlenen ortalama ürün miktarı 449,6 olarak belirtilmektedir.

Çizelge2: Gaziantep İline Ait Gayri Resmi Rakamlarla Antepfıstığı İşletmelerinde İstihdam Tahmini (2007 Yılı)

İLÇENİN ADI	NÜFUSU	TARIM İŞLETME SAYISI	ANTEPFISTIĞI İŞLETME SAYISI	TAHMİNİ ÇALIŞAN İDARI İŞÇİ SAYISI	TAHMİNİ İSTİHDAM OLUNAN İŞÇİ	TOPLAM İŞÇİ SAYISI
ŞAHİNBEY	538.373	6650	750	2100	7050	9150
ŞEHİTKÂMİL	411.186	8251	3830	10724	36002	46726
ARABAN	31.819	3615	670	1876	6298	8174
İSLÂHIYE	79.011	2644	100	280	940	1220
KARKAMIŞ	13.774	1884	400	1120	3760	4880
NİZİP	115.043	8260	3890	10892	36566	47458
NURDAĞI	38.472	2338	0	0	0	0
OĞUZELİ	33.162	4123	480	1344	4512	5856
YAVUZELİ	24.409	3098	640	1792	6016	7808
İL TOPLAMI	1.285.249	40863	10760	30128	101144	131272

Kaynak: Antepfıstığı Araştırma Enstitüsünden alınan verilerden uyarlanılmıştır.

Türkiye’de 665500da’lık bir antepfıstığı tarım alanı ile en çok antepfıstığı üretiminin yapıldığı 1.285.249 kişilik nüfuslu Gaziantep’te gayri resmi rakamlarla bile olsa 101144 kişi istihdam etmesi ile fıstığın Gaziantep için ve bölge için ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz. Bu ise Gaziantep nüfusunun yaklaşık %10’luk bir payın bu alanda istihdam olunduğunu göstermektedir. Bu sayıyı bölgesel bazda oranlarsak yaklaşık 162064 işçi ile 47975 idari kısımda çalışan kişilerin istihdam edildiğini tahmin etmekteyiz. Bu sayıya ayrıca mahalle arasında fıstık kırma işi yapan aileleri, nakliye işleri yapan kişileri ve tarım işçilerini eklediğimizi düşünersek yerel üretim faktörü olan antepfıstığının bölge açısından büyük bir istihdam kaynağı olduğunu görmekteyiz.

2. YEREL ÜRETİM VE İSTİHDAMIN YÖRE HALKININ GELİR DÜZEYİNE ETKİLERİ

Antepfıstığı üretimi sürecinde ticaretin büyüklüğüne bağlı olarak çeşitli alanlarda ve çeşitli sayılarda kişinin istihdam edildiği söylenilebilir. İşçiler daha çok mevsimlik çalıştıklarından dolayı işçiler için yöre halkına ait net bir gelir belirlemek çok zordur. Bunun yanı sıra sanayi ortamında çalışmakta olan işçilerin çoğu asgari ücretle çalışmaktadırlar. Bölge bazında tahmini olarak belirttiğimiz, yılda yaklaşık olarak ortalama 162064 işçinin ve 47975 idari kısımda çalışmakta olan kişilerin istihdam edilmesi bölgesel bazdaki gelir düzeyine etkisini göstermektedir. Dekar başı üretimdeki verimin 80kg olduğu düşünülürse kilosu toplam 3.68 TL'den maliyetle elde edilen kuru kırmızı antepfıstığı üretim maliyetinin yaklaşık olarak 2,1 TL'si bu işin işçilik maliyetine ayrılmaktadır. Bu maliyetlerin içerisinde; yılda 4 defa yapılan sürüm işçiliği, gübreleme işçiliği, ilaçlama işçiliği, belleme ve çapalama işçiliği, hasat ve sergi yeri işçiliği, ambarda ve ambardan pazara taşımacılık işçiliği, koruma (bekçilik) işçiliği gelmektedir.

2005 yılı itibariyle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde toplam 51461 ton antepfıstığı üretilmiştir. Bu bağlamda kilo itibariyle üretilen miktara bakarsak, yıllık Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkının gelir düzeyine etkisi açısından, antepfıstığı üretimi işçiliği ile uğraşan her bir aileye yıllık üretimde ortalama olarak 2000TL gelir sağlamaktadır.

Bunların yanı sıra Gaziantep'te antepfıstığı üretimi ile uğraşan ailelerden %72'si traktör, %68'i römork, %39'u pülverizatör, %80'i toprak işleme aletine sahiptirler. Ayrıca bu yöre halkının üreticilerinin %94'ü televizyon, %89'u buzdolabı, %58'i çamaşır makinesine, %63'ü çanak antene sahiptirler. (Çalışkan, Açar, Karadağ, Aslan, Tahtacı, 2007)

Çizelge3: 1kg fıstık karşılığı elde edilen net gelir üretimde verim olarak 1 dekada 80 kg alınmaktadır.

YILLAR	Fiyat (YTL/kg)	Maliyet (YTL/kg)	Yıllık Net Gelir
2003	4,63	3,22	112,8
2004	4,93	3,46	117,6
2005	5,49	3,68	144,8
Ortalama	5,02	3,45	125,6

Kaynak: Gaziantep Ticaret Borsası 2003 – 2005 yılları arasındaki verilerinden yararlanılmıştır.(2005)

1 dekar üzerine yapılan çalışmada üç yıla ait maliyet ve fiyatlara göre yıllık net gelir oluşturulmuştur. 1 dekardan ortalama 80kg fıstık üretilmesini düşündüğümüz zaman üç yıl açısından ortalama yıllık 125,6 TL gelir elde edildiği görülmektedir.

Ayrıca aşağıdaki tabloda 1994–2003 yılları arasında antepfıstığı üretimi yapan çiftçinin eline geçen 1 kg antepfıstığı karşılığı fiyat miktarı belirtilmektedir. Bu bağlamda yıllık kaç ton antepfıstığı üretiminin olduğunu düşünürsek bölge halkının gelir düzeyine ciddi boyutta bir etkisinin olduğu görülebilir.

Çizelge4: Çiftçinin eline geçen yıllık ortalama fiyatlar (TL/kg) (1994–2003)

İLLER	Gaziantep	Adıyaman	Şanlıurfa	Diyarbakır	Kilis	Batman	Siirt
1994	57.612	55.257	88.901	97.955	0	77.028	90.250
1995	128.366	147.396	187.522	178.809	117.500	169.773	167.708
1996	237.455	228.750	279.118	358.500	188.625	361.500	345.583
1997	365.188	338.241	409.059	501.944	352.500	623.333	570.694
1998	572.049	865.972	936.090	690.556	796.719	808.333	1.211.042
1999	1.368.507	1.200.278	1.404.931	1.265.972	1.531.250	1.448.958	1.679.514
2000	2.470.530	1.883.972	2.177.282	2.509.028	2.771.528	2.333.030	3.864.394
2001	2.738.126	2.149.481	2.421.983	3.505.028	3.104.450	3.965.517	4.543.769
2002	4.729.554	3.006.626	3.133.942	4.862.250	3.682.184	4.849.960	5.999.160
2003	5.430.772	5.083.433	3.773.306	7.796.369	4.982.058	6.702.903	8.252.413
ORTALAMA	1.809.816	1.495.941	1.481.213	2.176.641	1.752.681	2.134.034	2.672.453

Kaynak: TÜİK verilerinden uyarlanmıştır.(2003)

3. YEREL ÜRETİMİN BÖLGESEL VE ULUSAL KALKINMAYA ETKİLERİ

3.1.BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİLERİ

Bölgesel kalkınma anlayışının temelini, bölgeler arası gelişmişlik düzeyinin farklılıklarını en aza indirmeye amacı oluşturmaktadır. Bu farklılığın giderilmesinde üretimde temel faktörün, eldeki imkânların ve yerel kaynakların en verimli ve en rasyonel kullanılması yöntemi yer almaktadır.

Yerel üretim, bölge bazında yöre halkının istihdam edilmesi, üretime teşvik edilmesi, halkın gelir ve refah düzeyini yükseltilmesinde, toplumsal eğitim, sosyoekonomik kalkınmasında etkin bir yere sahiptir. Çalışmamızda örnek bölge olan Güneydoğu Anadolu bölgesinde Türkiye'nin fıstık üretiminin %92,5'lik bir kesimini sağlamaktadır.

Çizelge5: Türkiye’de Çiftçi Kayıt Sistemine Göre Mevcut Antepfıstığı Alanları (2007)

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ FISTIK ÜRETİMİ			
S. NO	İL ADI	%	ALANI (da)
1	GAZİANTEP	62.41	665500,00
2	ŞANLIURFA	14.29	152361,00
3	ADİYAMAN	12.86	137100
4	SİİRT	1.89	20187
5	BATMAN	0.08	897
6	MARDİN	0.03	279
7	DİYARBAKIR	0.00	26
	TOPLAM	92.5	986289

KAYNAK: Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı (2007)

Ayrıca Güneydoğu Anadolu Bölgesinde en çok fıstık üretimi yapan 4 il bazında toplam üretim miktarı, Türkiye ortalamasının %77'lik bir kısmını teşkil etmektedir. Diğer illerle beraber bölgede ülke genelinin fıstık üretiminde %90'lık kesimlik kısmı üretilmektedir. Bu nedenle Güneydoğu Anadolu Bölgesi ülkemiz açısından antepfıstığı işletme sanayi ve ticaretinde merkez bölge konumundadır.

Çizelge6: Türkiye’de Bazı İl Ve İlçelere Ait Antepfıstığı Üretimi (2005 Yılı)

il	Üretim Miktarı (ton)	İlçesi	Üretim Miktarı (ton)
Gaziantep	20777	Nizip	9082

Şanlıurfa	18994	Birecik	6300
Adıyaman	2900	Besni	2064
Siirt	3530		
Toplam	46201		
Türkiye Toplamı	60000		

Kaynak: Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü (2005)

3.2. ULUSAL KALKINMAYA ETKİLERİ

Ulusal kalkınma, ülkelerin sosyokültürel ve ekonomik bakımdan çeşitli düzenlemeler yaparak, milli gelirin ve üretimin artırılması, sosyal ve ekonomik yapının değiştirilmesi, halkın değer yargılarının dünya standartlarında olmasını sağlama gibi değişimlerle gelişmiş ülkeler düzeyine yetiştirme çabalarıdır.

Ulusal bazda kalkınma genel anlamda, verimliliği artırmak, nitelikli istihdam oluşturmak, istikrarlı büyüme sağlamak, ulusal rekabet avantajı elde etmek ve kalkınmayı sürdürülebilir kılmak, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaktan geçmektedir.

Ulusal kalkınma anlayışı ayrıca temelde bölgesel kalkınmaya dayanmaktadır. Bölgesel ve ulusal kalkınma anlayışları, birbiri ile parça-bütün ilişkisi içinde bulunmaktadır.

Örnek bölgemiz olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde antepfıstığı üretimi oldukça önemli ve değerli bir yere sahiptir. Bu önemlerin başında ulusal kalkınmanın da gereklerinden olan istihdam kaynağı olması gelmektedir.

Çizelge7: 2005–2009 Yılları Arasında ilk 6 Aylık İhracat Miktarları Ve İhraç Edilen Ülkeler (Milyon \$)

YIL	GELİR	İHRAÇ EDİLEN ÜLKELER
2005	2.9	İtalya, Yunanistan, ABD
2006	2.7	İtalya, Yunanistan, ABD, İsrail, Almanya, İngiltere
2007	5.9	İtalya, Yunanistan, ABD, İsrail, Almanya, İngiltere
2008	5.9	İtalya, Yunanistan, ABD, İsrail, Almanya, İngiltere

Kaynak: Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri'nin verilerinden yararlanılmıştır. (2009)

Son 5 yıllık ihracat düzeyine bakıldığında her yılın ilk 6 ayında yapılan ihracat miktarında gittikçe büyük artışlar yaşanmaktadır. Özellikle 2009 yılı itibariyle önceki seneye oranla gerçekleşen büyük artış antepfıstığı üretimi açısından gelecek yıllarda umut veren bir görünüm çizmektedir.

Türkiye'nin kabuklu Antepfıstığı ihracatı ortalama olarak 683,7 ton olmaktadır. Bu ise değer bakımından her sene içerisinde yapılan antepfıstığı ticareti ile ülkemize 2.393.000 \$ getirmesini sağlar. Küreselleşme olgusu ile pazar sınırının kalkması ve bunun sonucu olarak ihracatın hızla artması günümüzden geleceğe ülkemize katkılarının artacağını göstermektedir.

Çizelge8: Türkiye'nin kabuklu antepfıstığı ihracatı miktar ve Değeri (1990–2004)

Dönem	Miktar (Ton)	Değer (000\$)
1990–1991	251	1.028
1991–1992	815	2.835
1992–1993	184	594
1993–1994	188	581
1994–1995	361	1.156
1995–1996	445	2.097
1996–1997	2550	9.773
1997–1998	1430	5.012
1998–1999	392	1.464
1999–2000	121	541
2000–2001	348	954
2001–2002	1699	4.410
2002–2003	194	880
2003–2004	594	2.181
Ortalama	683,7	2.393

KAYNAK: TÜİK verilerinden yararlanılarak A.A.E. tarafından hazırlanmıştır.

**Çizelge9: Türkiye'nin Kabuksuz Antepfıstığı (İç) İhracatı
Miktar ve Değeri (1990 – 2004)**

Dönem	Miktar (Ton)	Değer (000\$)
1990–1991	178	2.315
1991–1992	392	3.405
1992–1993	389	2701
1993–1994	338	1598
1994–1995	1324	5.956
1995–1996	510	2.228
1996–1997	728	4.246
1997–1998	698	3.634
1998–1999	169	1.349
1999–2000	86	757
2000–2001	2332	9.422
2001–2002	2397	9.830
2002–2003	327	3.044
2003–2004	856	5.857
Ortalama	766	4.024

**Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak A.A.E. tarafından
hazırlanmıştır.(2004)**

Ülkemizde iç antepfıstığı, ifade edilen yıllara ait verilerden, ortalama 766 ton ihraç edilip gelir olarak ortalama 4.024.000\$ elde edilmiştir. Son yıllarda bu gelirin ciddi miktarda artışa geçtiğini söyleyebiliriz.

Çizelge10: Türkiye'nin Ambalajlı Antepfıstığı İhracatı Miktar ve Değeri (1990–2004)

Dönem	Miktar (Ton)	Değer (000\$)
1990–1991	673	2.706
1991–1992	811	2.931
1992–1993	892	2800
1993–1994	1363	4037
1994–1995	1704	4.789
1995–1996	386	1.310
1996–1997	95	357
1997–1998	842	3.825
1998–1999	1386	6.075
1999–2000	856	4.476
2000–2001	1965	6.859
2001–2002	2349	7.356
2002–2003	1148	5.971
2003–2004	2005	8.596
Ortalama	1176,7	4.435

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanarak A.A.E. tarafından hazırlanmıştır.

Ülkemizde 1990–2004 yılları arasında ortalama 1176,7 ton üretilmiş ve değer bakımından 4.435.000\$ gelir elde edilmiştir. Bu bağlamda ihracatın artması ile bu değerlerin artacağını tahmin edilmesi son derece olağandır.

Çizelge11: Dünya antepfıstığı üretimi (ton)(1997–2003)

ÜLKE	MİKTAR (ton)	%PAY
İRAN	92.130	51.120,000
ALMANYA	32.150	17.840,000
ABD	27.840	15.440,000
ÇİN HONKONG	14.480	8.040,000
SURİYE	4.210	2.345,000

BELÇİKA LÜKSEMBURG	4.127	2.300,000
ÇİN	3.100	1.730,000
İNGİLTERE	2.100	1.170,000
TÜRKİYE	1.750	0.010
İTALYA	820	0.0005
DÜNYA	180.600	100,000

Kaynak: Fıstık Araştırma Enstitüsü

1997–2003 yılları arasındaki kaydedilen bilgilere baktığımızda, uluslar arası bazda toplam fıstık üretiminde İran ve ABD'nin ardından 3. ülke olarak gelmektedir. Bu verilere göre, üretimde yedi yılda ortalama 52.857 ton üretmektedir.

Çizelge12: Dünya antepfıstığı ihracatı(1998–2004)

ÜLKE	MİKTAR (ton)	%PAY
İRAN	92.130	51.120,000
ALMANYA	32.150	17.840,000
ABD	27.840	15.440,000
ÇİN HONKONG	14.480	8.040,000
SURİYE	4.210	2.345,000
BELÇİKA LÜKSEMBURG	4.127	2.300,000
ÇİN	3.100	1.730,000
İNGİLTERE	2.100	1.170,000
TÜRKİYE	1.750	0.010
İTALYA	820	0.0005
DÜNYA	180.600	100,000

Kaynak: FAO istatistiklerinden yararlanılarak A.A.E. Tarafından hazırlanmıştır.

Dünya antepfıstığı ihracatına baktığımızda ülkemiz 6 yıllık verilere göre 1750 ton ihracatla oldukça düşük seviyede yer almaktadır. Dikkat çeken oranlardan İran antepfıstığı ihracatının %51'ini karşılamaıdır. Türkiye ise bu sıralamada ancak 8. olarak yer almaktadır.

Çizelge13: Dünya antepfıstığı ithalatı (1998–2004)

ÜLKELER	MİKTAR (ton)	PAY
ALMANYA	43.740	33.100
ÇİN HONKONG	18.410	13.700
ÇİN	15.110	12.130
İTALYA	10.000	7.550
FRANSA	10.150	7.550
İSPANYA	10.050	7.500
LÜBNAN	7.150	5.290
MEKSİKA	7.150	5.290
RUSYA FEDERASYONU	5.750	4.240
İNGİLTERE	4.700	3.440
TÜRKİYE	290	0.210
DÜNYA	132.500	100.000

Kaynak: FAO verilerden yararlanılarak A.A.E. tarafından hazırlanmıştır.

Tabloya bakıldığında Türkiye antepfıstığı bazında 290 ton ithalat gerçekleştirmektedir. Ayrıca dünyanın %0,2'lik bir ithalat payına sahiptir. Bu ise ülkemizin gelecek açısından olumlu bir gelişme olduğu söylenilebilir. En çok ithalat yapan ülke ise 43.740 tonla Almanya en önde yer almaktadır.

ÇİZELGE14. Toplam Bazda 2006 – 2009 Yılları Arasında Bölgedeki Üreticilerin Yapmış Oldukları İhracat Miktarı Ve Değeri (2009 yılı 6 aylıktır.)

	İHRACAT	DEĞERİ (\$)
2006	628.292	7.311.791
2007	688.039	9.388.993
2008	1.700.672	19.256.483
2009	1.068.092	10.958.488

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanmıştır. (2009)

Tabloda, ihracat miktar ve değerine dikkat edildiğinde son yıllarda önemli artışlar yaşandığını göstermektedir. Bu ise antepfıstığı

üretimnin ülkemiz açısından önemli yeri olduğunu ayrıca bu alanın yatırıma ve teşvike değer bir alan olduğunu göstermektedir.

Çizelge. 15 Son 4 Yıla Ait Antepfıstığı İthalat Miktarı Ve Değeri (1996–2009) (2009 ilk 6 aylıktır.)

	İTHALAT (kg)	DEĞERİ (\$)
2006	69.000	458.785
2007	55.650	750.157
2008	43.117	513.485
2009	75.400	1.012.898

Kaynak: TÜİK verilerinden uyarlanılmıştır. (2009)

Tabloda, artan ihracat değerine karşın artan bir ithalat değeri göze çarpmaktadır. Bu ise ülkenin antepfıstığı üretiminde gelecek açısından ciddi önlemler ve yatırımlar yapması gerektiğini göstermektedir.

METODOLOJİ

Çalışma metot olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Birincisi konuyla ilgili teorik kısım diğeri ise uygulama kısmıdır. Çalışmadaki uygulama, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Gaziantep iline ait fıstık üretimine aittir.

Çalışmada materyal olarak, Gaziantep Fıstık Araştırma Enstitüsünden elde edilen istatistikî veriler ve Gaziantep Ticaret Odasına kayıtlı olan işletmelerle yüz yüze görüşülerek elde edilen bilgiler kullanılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, yerel bazda üretilen ürünlerle elde edilen parasal gelirin yanı sıra sağladığı istihdam ve yöre halkının sosyal ve kültürel yaşamını derinden etkilemesi rakamsal ifadelerle gösterilmeye çalışıldı.

Yerel üretim, yöre halkı açısından önemli bir maddi gelir kaynağı olduğu gibi bölgesel bazda kalkınmanın da temelini oluşturmaktadır. Bölgesel kalkınma ise parça bütün ilişkisi ile ulusal kalkınma da etkin rol oynamaktadır. Yerel üretim bazında yapılan ihracatlar, sağlanan

istihdam, bölgesel ve ulusal kalkınma açısından ekonomik, kültürel ve sosyal hayatımızdaki etkileri büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir.

Özellikle ülkemizin başlıca problemlerinden bir tanesi olan bölgeler arası kalkınmışlık farklılığının giderilmesi açısından yerel üretim, etkin bir çözüm yolu olmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde kalkınma gereksinimi duyan bölgelerdeki tarımsal imkânları bakımından zengin olması yerel üretimi daha önemli hale getirmektedir.

Bu katkıların ve yerel üretim ile sağlanan bölgesel kalkınmanın sürekliliği için devletin bölge halkını üretime teşvik etmesi kalkınma açısından büyük önem arz etmektedir ve bu teşvik daha uzun süreli bir kalkınmanın temellerini de oluşturabilir. Bu bağlamda yerel üretimin, başta bölgesel kalkınma olmak üzere ulusal kalkınmanın temelini oluşturduğundan dolayı desteklenmesi son derece önemlidir.

Üretimin artırılmasının getirileri, bölge açısından kaynakların ve olanakların en doğru ve en verimli şekilde kullanılması, ulusal açıdan ise yapılan ihracatların artırılması, ithalatların azaltılması, işsizliğin ve geri kalmışlığın azaltılması ile kalkınmanın sağlanılabileceği ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

ÇALIŞKAN Mustafa; ARPACI Selim; SARP KAYA Kamil ve AKGÜN Abdülkadir; 2007, “Türkiye’de Antep fıstığının üretim, maliyet ve ticaretine ilişkin veri tabanı oluşturulması”, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Yayın No:30, GAZİANTEP

ÇALIŞKAN Mustafa; AÇAR İzzet; KARADAĞ Serpil; ASLAN Hüsamettin; TAHTACI S. Aktuğ; 2007, “Gaziantep ilinde Antepfıstığı tarımı ile uğraşan ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının belirlenmesi”, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Yayın No:29, GAZİANTEP

POLAT R; TOY M; ATAY Ü; 2005, “Antepfıstığı işleme tesislerinin durumu, sorunları ve çözüm önerileri”, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını, ŞANLIURFA

TUTAR Filiz; DEMİRAL Mehmet; 2007, “Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi Nisan 2007 s.65–83, ESKİŞEHİR

ARSLAN Kahraman; 2005, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4 Sayı:7 Bahar 2005/1 s.275–294, İSTANBUL

BEER, Andrew (1996), “What Makes for Effective Regional Development? The Views of Practitioners” the South Australian Regional Development Association Conference, <http://www.socsci.flinders.edu.au/geog/staff/beerpapers/sarda.htm> Erişim: 04. 06.2009) McLaren Vale.

TEKİN H., ARPACI S., ATLI S. H., AÇAR İ., KARADAĞ S., YÜKÇEKEN Y., YAMAN A., (2001) Antepfıstığı Yetiştiriciliği Yayın No: 13, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü GAZİANTEP

ÇAKMUR Ç., (1985) Üretimin Yoğun Olduğu Bazı Bölgelerde Antepfıstığı Üretim, Değerlendirilmesi, Maliyeti ile Pazarlama Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Antepfıstığı Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü GAZİANTEP

TEKİN H., (1993) Başbakanlık D.P.T. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Antepfıstığı Özel İhtisas Komisyonu Raporu(Basılmamış) GAZİANTEP